

УДК 159:923.37

DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2023.18.13>

ЦІНІСНО-ОРІЄНТАЦІЙНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ

Людмила Шуляка-Владика

*Національний університет «Острозька академія»,
вул. Семінарська, 2, м. Острог, Україна, 35800
e-mail: ludmyla.shuliaka@oa.edu.ua*

У статті розглядаються особливості ціннісно-орієнтаційної детермінації професійного самовизначення студентів. Представлено результати емпіричного дослідження характеру ціннісно-орієнтаційної детермінації професійного самовизначення на вибірці студентів. Дослідження спрямоване на аналіз теоретичного розуміння поняття професійного самовизначення та ціннісно-орієнтаційної детермінації цього процесу.

У результаті теоретичного аналізу наукової психологічної літератури встановлено, що професійне самовизначення проявляється в усвідомленні, осмисленні, узгодженні та інтеграції цінностей професійної діяльності, професійної спільноти та особистісних цінностей суб'єкта. Серед низки внутрішніх детермінант професійного самовизначення, які відображають суб'єктивні умови вибору професії, чимало авторів виділяють певні ціннісні орієнтації.

Розвиток особистісного смислу професійної діяльності є важливим для успішного професійного становлення. У цьому контексті вивчення ціннісно-орієнтаційних установок студентів може розкрити ключові аспекти, які визначають їхні професійні вибори та напрями розвитку.

У сучасному освітньому середовищі цінності студентів стають значущим елементом, впливаючи на їхнє ставлення до навчання, вибір професії та загальний розвиток особистості. Розуміння особливостей ціннісних орієнтацій студентів сприяє їх підтримці в професійному самовизначенні та створенню сприятливого середовища для їхнього особистісного зростання.

Представлено результати емпіричного дослідження з метою з'ясування окремих критеріїв впливу на процес вибору студентами професії, а також системи їх ціннісних орієнтацій за методикою М. Рокіча.

Зроблено висновок, що студенти не тільки орієнтовані на досягнення успіху у вибраній професії, але також високо цінують аспекти особистісного розвитку, соціальних відносин, творчості та здоров'я, враховуючи цінності як термінальні, так і інструментальні.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, ціннісно-орієнтаційна детермінація, професійне самовизначення.

Актуальність дослідження. Сучасні студенти стикаються з широким спектром професійних можливостей, інноваційних галузей та нових спеціалізацій. Кожен індивід унікальний у своїх рисах та переконаннях, системі цінностей, і це впливає на його професійний вибір. Дослідження взаємозв'язків, факторів й аспектів, що впливають на процес вибору професії студентами та можуть впливати на їхню подальшу кар'єрну траєкторію й особистісний розвиток доводить свою значущість.

Загалом професійний розвиток і вдосконалення можливі не при будь-якому ставленні, а за рахунок здійснення ціннісно-осмисленого досвіду професіоналізації. Смісл професійної діяльності презентується у свідомості суб'єкта як уявлення про її значення

в його життєдіяльності, для реалізації тих чи інших потреб, утілених в мотивах діяльності. Успіх у професійній роботі визначає саме ціннісно-сміслова спрямованість людини, а не сама по собі працездатність. Протиставлення смислів життя та професії, або їх паралельне існування, або якщо смисл професії стає єдиним для людини – усе це є негативними чинниками, що призводять в майбутньому до різних психологічних проблем. Відтак розвиток особистісного смислу професійної діяльності є важливим для успішного професійного становлення. У цьому контексті вивчення ціннісно-орієнтаційних установок студентів може розкрити ключові аспекти, які визначають їхні професійні вибори та напрями розвитку.

Мета та завдання дослідження полягає у теоретичному аналізі та емпіричному вивченні ціннісно-орієнтаційної детермінації вибору студентами майбутньої професії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження професійного становлення особистості перебуває у полі наукових зацікавлень таких українських вчених, як В. Барко, О. Блінова, З. Бондаренко, Ж. Вірна, Н. Жигайло, Є. Іванова, Р. Каламаж, О. Коқун, С. Максименко, О. Матласевич, І. Пасічник, Т. Щербан та інших. Вивченню етапу професійного самовизначення у вітчизняній психологічній науці приділяють досить значну увагу. Більшість авторів погоджуються, що професійне самовизначення є наслідком розвитку процесів самосвідомості та життєвого самовизначення. Є. Головаха, А. Мудрик вивчали професійне самовизначення у зв'язку з життєвими перспективами особистості й плануванням майбутнього; Л. Долинська та О. Скрипченко вивчали психологічну готовність до життєвого самовизначення, а в його контексті й до вибору майбутньої професії; Р. Мотрук досліджувала етнокультурні чинники професійного самовизначення. Такі українські науковці, як З. Карпенко, Г. Радчук, Т. Титаренко, Н. Шевченко та ін. розглядають професійне самовизначення у контексті розгортання суб'єктивності, що передбачає формування ціннісно-сміслової сфери майбутнього фахівця[9].

Серед низки внутрішніх детермінант професійного самовизначення, які відображають суб'єктивні умови вибору професії, чимало авторів виділяють певні ціннісні орієнтації.

Теоретичні та практичні аспекти цінностей та ціннісних орієнтацій аналізували такі зарубіжні та українські вчені, як З. Карпенко, Л. Коберник, Т. Кононенко, Г. Олпорт, К. Роджерс, М. Рокіч, Л. Романюк, Л. Савченко, М. Савчин, В. Франкл, Ш. Шварц тощо.

Проблему ціннісно-орієнтаційної детермінації професійного самовизначення студентів вивчали такі науковці, як: С. Гусаківська, С. Зінченко, З. Карпенко, Л. Коберник, О. Кучерявий, В. Моляко, А. Мудрик, І. Пасічник, Л. Романюк, Н. Савелюк, Н. Чепелева та інші. Ціннісно-сміслову сферу особистості майбутнього фахівця досліджували Т. Антоненко, О. Вознюк, Л. Долинська, О. Дубасенюк, Н. Жигайло, М. Коць, Н. Максимчук, З. Орхіменко, В. Семиченко та інші.

Зокрема було встановлено, що система ціннісних орієнтацій є ключовим регулятором людської активності, оскільки вона дозволяє взаємно узгоджувати індивідуальні потреби та мотивацію з усвідомленими й прийнятими особистістю цінностями та соціальними нормами.

Такі науковці, як Л. Долинська [1], Л. Коберник [5], Л. Романюк [11] трактують систему ціннісних орієнтацій як важливий компонент психологічного та соціального аспекту людської особистості. Одна з ключових ідей у розумінні ціннісних орієнтацій – це те, що цінності є стійкими, індивідуально-психологічними уявленнями про бажане і цінне в житті людини. У науковій літературі представлено різні системи класифікації ціннісних орієнтацій, що об'єднують різні види цінностей: моральні, етичні, соціальні, культурні, особисті цінності тощо. Ціннісні орієнтації впливають на поведінку людини, її вибори, мотивацію та прийняття рішень. Також ціннісні орієнтації становлять систему основних

переконань і пріоритетів, які визначають ставлення людини до самої себе, навколишніх та життя в цілому [12]. Ціннісні орієнтації впливають на вибір професії та кар'єри, стосунків, життєвих пріоритетів та багатьох інших аспектів життя людини.

Істотний вплив на формування системи ціннісних орієнтацій особистості здійснює здобуття вищої освіти (Е. Балашов, Ж. Вірна, С. Гусакивська, Н. Жигайло, Р. Каламаж, О. Матласевич, І. Пасічник, Ю. Плиска та ін). Навчально-професійна діяльність сприяє не тільки формуванню спеціальних знань, умінь, навичок, а й усвідомленню власної життєвої та професійної позиції, формуванню життєвих планів та цілей. Відтак, ціннісно-смилова сфера майбутнього фахівця є складною, багаторівневою, ієрархізованою структурою, що включає в себе сукупність різних видів особистісних цінностей (загальнолюдських, індивідуальних, професійних тощо) та особистісних смислів у їх системному взаємозв'язку. Останні є компонентами свідомості, що відображають значущість певних подій для людини й дозволяють визначити співвідношення явищ об'єктивної дійсності до інтересів людини. Якщо інтереси й події або предмети зовнішнього світу збігаються, то вони одночасно наділяються індивідуальною цінністю.

Відтак, професійне самовизначення проявляється в усвідомленні, осмисленні, узгодженні та інтеграції цінностей професійної діяльності, професійної спільноти та особистісних цінностей суб'єкта.

Виклад основного матеріалу.

Ціннісні орієнтації розглядають у філософському, соціологічному, педагогічному, психологічному та інших аспектах. У психологічному контексті дослідники вивчають цінності, використовуючи такі психологічні поняття, як установки, ставлення, особистісний смисл тощо. Як психологічна категорія цінність особистості означає ідеальну модель належного, що присвоєна та інтеріоризована суб'єктом, що вказує напрям бажаного перетворення дійсності й виступає джерелом життєвих смислів. У свідомості особистісна цінність відображається в формі ціннісних орієнтацій [4].

Хоча цінності особистості не спостерігаються безпосередньо, вони проявляють себе у всіх формах психічного життя, утворюючи основу цілісної моделі взаємодії з навколишньою дійсністю. Ціннісні орієнтації постають як сукупність підстав для оцінок суб'єктом навколишньої дійсності та орієнтації в ній, а також як спосіб диференціації об'єктів за їх вагомністю. Ціннісні орієнтації виступають як системоутворюючий та смислоутворюючий чинник будь-якої діяльності.

Питання ціннісно-орієнтаційної детермінації професійного самовизначення тісно пов'язана із такими конструктами, як професійна спрямованість, професійна Я-концепція. Зокрема, досить часто професійну спрямованість розуміють як динамічну систему потреб і мотивів, інтересів, цінностей та ідеалів, що знаходяться в складних, у тому числі ієрархічних взаємозв'язках, або як систему ціннісних орієнтацій, що задає ієрархічну структуру домінуючих мотивів особистості, що спонукають її до досягнення цілей у професійній діяльності та спілкуванні. До змісту професійної спрямованості автори включають: інтерес до своєї професії, задоволеність професійним вибором, бажання працювати за спеціальністю, наявність професійних цілей та позитивних очікувань щодо професійної самореалізації, прагнення задовольняти матеріальні й духовні потреби, працюючи в галузі своєї професії, орієнтація особистості на такі цінності, як краще опанування майбутньою професією, опанування професійною майстерністю, створення нових, більш досконалих алгоритмів діяльності тощо[4].

Структура системи ціннісних орієнтацій особистості, її складність та багатоплановість визначають можливість виконання нею різноманітних функцій. Система ціннісних орієнтацій особистості виступає як посередник між внутрішніми установками та

соціальними нормами, а також між мотиваційно-потребовою сферою та системою особистісних смислів, сприяючи взаємодії цих елементів особистості [10].

Загалом, ціннісні орієнтації визначають: 1) загальний напрям інтересів та бажань особистості; 2) ієрархію індивідуальних уподобань та паттернів; 3) цільові та мотиваційні стратегії; 4) рівень професійної придатності; 5) уявлення про реальність та механізми відбору на підставі критеріїв значущості; 6) ступінь готовності та рішучості для втілення власного «проекту життя» [8].

У сучасному освітньому середовищі цінності студентів стають значущим елементом, впливаючи на їхнє ставлення до навчання, вибір професії та загальний розвиток особистості. Розуміння особливостей ціннісних орієнтацій студентів стає необхідністю для адаптації навчальних програм, підтримки в професійному самовизначенні та створення сприятливого середовища для їхнього особистісного зростання.

Цінності визначають основні уявлення та переконання, що скеровують вибір студентів у закладі вищої освіти та впливають на їхню поведінку в академічному та соціальному контексті. Індивідуальні цінності формуються під впливом різноманітних факторів, включаючи культурний контекст, сімейні цінності, особистий досвід та взаємодію з навчальним середовищем [1].

Психологічна сутність цінностей студентської молоді розглядається через їхні ціннісні орієнтації як системне утворення. Ці орієнтації відрізняються своєрідністю, відкритістю, структурованістю, ієрархічністю, динамічністю та стійкістю та виступають характеристикою сутнісного аспекту спрямованості, вибіркової поведінки й характеру оцінювальної діяльності. Ціннісні орієнтації студентської молоді, яка є окремою соціально-демографічною групою, виступають регуляторами їхньої соціальної активності й актуалізуються, коли вони внутрішньо усвідомлюють і зовнішньо виражають цінності як конкретні смислові утворення.

А. Вінніченко описує структурні елементи ціннісних орієнтацій студентів як незбалансовані. Він вказує на те, що випускники проявляють недостатню зацікавленість у самоосвіті та самовдосконаленні, а їх система ціннісних орієнтацій ґрунтується на прагматичних цінностях. Це призводить до зниження акценту на професійному розвитку в умовах інтеграції та глобалізації світового простору [3].

Загалом, ціннісно-орієнтаційну детермінацію студентів у процесі вибору професії характеризують за декількома ключовими аспектами:

1. Ціннісні орієнтації студентів утворюють систему, яка може бути структурованою та ієрархічно впорядкованою;

2. Ціннісно-орієнтаційна детермінація є суб'єктивним явищем, відображаючи особисті цінності та переконання кожного студента;

3. Ціннісно-орієнтаційна детермінація може змінюватися з часом, відображаючи розвиток і зрілість особистості;

4. Цінності визначають, які цілі та дії студенти вважають важливими, що може відобразитися на їхньому виборі професії;

5. Ціннісно-орієнтаційна детермінація також може включати відкритість до нових ідей, досвідів та можливостей, що може впливати на професійний вибір студента;

6. Ціннісно-орієнтаційна детермінація виступає як регулятор соціальної активності студента, визначаючи його взаємодію з суспільством, обраною професійною сферою та загальним стилем життя;

7. Ціннісно-орієнтаційна детермінація стає активною, коли студент внутрішньо осмислює та засвоює цінності, а також зовнішньо виражає їх у своїх виборах та діях [2].

Ціннісно-орієнтаційна детермінація являє собою систему внутрішніх переконань та цінностей, які керують поведінкою та виборами особистості. Студенти, враховуючи

свої індивідуальні цінності, намагаються знайти гармонію між особистими переконаннями та вибором професійної сфери [1]. Детермінанти ціннісно-орієнтаційного вибору також охоплюють соціокультурні чинники, такі як вплив сім'ї, навколишнього середовища, освітньої системи та суспільства загалом [2].

Важливо зауважити, що в процесі вибору професії цінності можуть зазнавати змін під впливом нових досвідів, знань та життєвих обставин. Студенти, розвиваючи свою професійну ідентичність, можуть відкривати нові аспекти, які стають важливими для їхнього особистісного зростання [6].

Для вивчення особливостей ціннісно-орієнтаційної детермінації професійного самовизначення студентів ми опитали 40 студентів 1-4 курсів спеціальностей: «Психологія», «Початкова освіта», «Журналістика», «Право», «Психологія», «Національна безпека», «Міжнародні відносини». База дослідження: Національний університет «Острозька академія». Вік досліджуваних: дівчата і хлопці від 17 до 22 років, з них 20 хлопців і 20 дівчат (Рисунок 1). Дослідження проводилося шляхом онлайн опитування за допомогою Google forms.

У емпіричному дослідженні було використано наступні методики: 1) анкетування студентів з метою з'ясування окремих критеріїв впливу на процес вибору ними професії; 2) методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, спрямована на визначення системи ціннісних орієнтацій студентів зазначеної вибірки [8].

Рис. 1. Вік респондентів досліджуваної вибірки

У процесі аналізу відповідей студентів на запропоновані запитання анкети, нами було з'ясовано, що 60% студентів мають конкретні професійні цілі, які планують досягти; 30% – конкретних цілей не мають; 10% студентів не визначилися із відповіддю (Рисунок 2). В основному, відповіді студентів свідчать про наявність у більшості з них конкретних професійних цілей, яка має значний вплив на їхній процес навчання. Студенти, які визначили свої професійні цілі, зазвичай обирають ті галузі, які найкраще відповідають їхнім планам. Це допомагає їм максимально використовувати свій час і зусилля в процесі отримання освіти. Загалом, наявність чітких професійних цілей формує особливий підхід до навчання, створює стимул для активної участі у навчальному процесі та сприяє більш ефективному досягненню освітніх та професійних звершень.

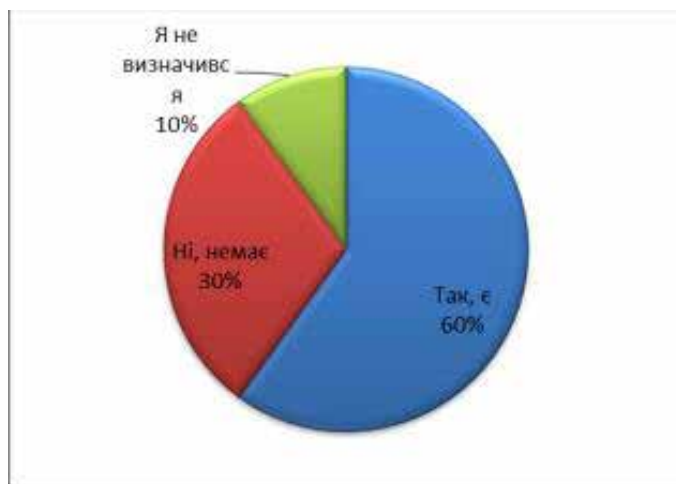

Рис. 2. Результати опитування студентів щодо їх професійних цілей

Відповіді студентів на запитання щодо їх професійних цілей засвідчили, що 30% студентів, обираючи професію, орієнтувалися на ринкові вимоги; 20% – на особисті здібності; 20% – на фінансові переваги; 10% – на освітні інтереси; 10% студентів при виборі професії посилалися на кар'єрні перспективи. У 10% студентів переважала особистісна зацікавленість (Рисунок 3).

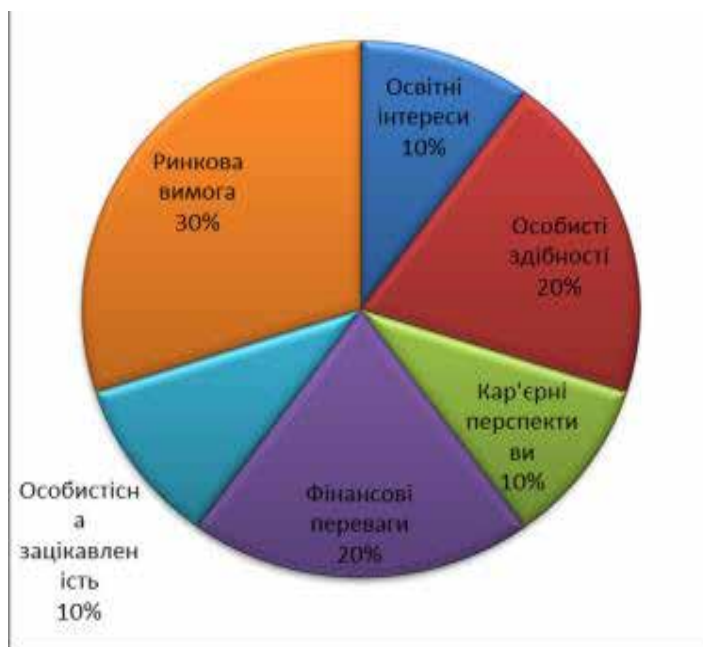

Рис. 3. Результати опитування студентів щодо критеріїв, притаманних їх вибору професії

Наступним кроком було застосування методики «Ціннісні орієнтації» М. Рокича. Ціннісна орієнтація – це індивідуальне та групове ранжування цінностей, де одним надається більше значення, ніж іншим, що впливає на вибір цілей і засобів їх досягнення.

Як відомо, автор методики розрізняє два класи цінностей:

- термінальні – переконання у тому, що кінцева мета індивідуального існування варта того, щоб до неї прагнути;
- інструментальні – переконання в тому, що якийсь образ дій або властивість особистості є кращими у певній ситуації.

Методика М. Рокича заснована на прийомі прямого ранжування списків цінностей. Стимульним матеріалом є два списки по 18 цінностей – термінальних та інструментальних – з коротким розшифруванням змісту кожної.

Згідно з результатами за методикою М. Рокича ми отримали наступні дані. З термінальних цінностей перший ранг – здоров'я; другий ранг – наявність добрих та вірних друзів, третій ранг – творчість (можливість творчої діяльності); четвертий ранг – щастя інших (добробут, розвиток та вдосконалення інших людей, всього народу, людства загалом); п'ятий ранг – розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків). Цінності професійної самореалізації, такі, як робота (7 ранг), громадське покликання (повага оточуючих, колективу, товаришів по роботі) (9 ранг), активне діяльне життя (10 ранг), продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил та здібностей) (11 ранг) опинилися в ранзі менш значимих цінностей.

Щодо ієрархії інструментальних цінностей, то респонденти поставили: на перше місце – непримирність до недоліків у собі та інших (53,1%); на друге – освіченість (28,1%); на третє – старанність (дисциплінованість) (25%); на четверте – життєрадісність (почуття гумору) (18,8%); на п'яте – раціоналізм (уміння здорово та логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення) (18,8%). Цінності професійної самореалізації, такі, як відповідальність (15,6%), ефективність у справах (працелюбність, продуктивність у роботі) (15,6%); високі запити (високі вимоги до життя та високі домагання (12,5%)) виявилися менш значущими. Водночас ціннісна орієнтація «Відповідальність» є важливою для студентської молоді, адже на відповідальну людину можна покластися і бути певним у вчасному та якісному виконанні справ. Ефективність у справах є незамінною складовою для досягнення успіху, вона дозволяє ефективно розподіляти час та продуктивно виконувати різноманітні задачі, а працьовитість завжди цінується у професійному плані та у навчанні.

Висновки. Отже, вивчення ціннісно-орієнтаційної детермінації професійного самовизначення студентів є необхідним для розуміння та підтримки їх у процесі формування їхньої життєвої траєкторії та професійного успіху. Врахування цих аспектів може сприяти створенню ефективних підходів до кар'єрного консультування та розвитку студентів.

Ціннісні орієнтації особистості – це система основних переконань, цінностей та уподобань, які визначають, що є важливим, значущим і прийнятним для конкретної особистості. Переважна більшість вибірки (60%) студентів мають конкретні професійні цілі, які планують досягти. З цих студентів 30% обґрунтовують свій вибір на основі ринкових вимог, що вказує на активну участь у власному кар'єрному розвитку та прагненні адаптуватися до сучасних тенденцій ринку праці. Серед факторів, що впливають на вибір професії, можна виділити ринкові вимоги, особисті здібності та фінансові переваги.

Визначені термінальні цінності, які переважають серед студентів, відображають важливі аспекти їхнього особистого та професійного життя. Результати дослідження свідчать про високий рівень усвідомленості студентів щодо важливості фізичного та психічного благополуччя та важливості соціальних зв'язків у їхньому житті. Також, можемо

зазначити, що студенти прагнуть до розвитку свого творчого потенціалу, а також цінують якісно проведений час та спільні радості інших. Студенти зазначеної вибірки визначають стратегії та якості, які вважають ключовими для досягнення своїх професійних та особистих цілей.

Таким чином, у процесі вибору професії важливим аспектом є вивчення ціннісно-орієнтаційної детермінації рішень студентів щодо обрання конкретного напрямку в житті. Ця взаємодія визначається низкою ключових факторів, що впливають на формування індивідуальних цінностей та визначають подальший професійний шлях особистості.

Загалом, результати нашого дослідження вказують на те, що студенти не тільки орієнтовані на досягнення успіху у вибраній професії, але також високо цінують аспекти особистісного розвитку, соціальних відносин, творчості та здоров'я, враховуючи цінності як термінальні, так і інструментальні.

Список використаної літератури:

1. Долинська Л.В., Максимчук Н.П. Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя: Навчальний посібник для студентів ВНЗ. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2008. 124 с.
2. Бушман І. Ціннісні орієнтири сучасного студентства. Особистість студента і соціокультурне середовище університету в суспільному контексті: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (2 черв. 2017 р., м. Київ). Київ, 2017. С. 22-27.
3. Вініченко А.А. Формування ціннісних орієнтацій у студентів закладів вищої освіти у сучасному соціокультурному просторі. URL: https://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/4_33_2017/%D0%92%D0%98%D0%A1%D0%9D%D0%98%D0%9A_4_33_2017_%D0%9F%D0%95%D0%94%D0%90%D0%93%D0%9E%D0%93%D0%98%D0%9A%D0%90_%D0%92%D0%98%D0%9D%D0%98%D0%A7%D0%95%D0%9D%D0%9A%D0%9E.pdf.
4. Каламаж Р. Психологія становлення професійної Я-концепції майбутніх юристів: монографія. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2009. 404 с.
5. Кoberник Л.О. Ціннісні орієнтації як чинник подолання конфліктних форм поведінки. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: 36. наук. праць. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. № 17. Ч.І. С. 175-180.
6. Кокур О.М. Загальні чинники професійного самоздійснення особистості. Актуальні проблеми психології: збірн. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2016. Том. IX: Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія. Випуск 9. С. 292-301.
7. Кокур О.М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Монографія. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. Агенство», 2012. 200 с.
8. Методика Ціннісні орієнтації М. Рокича. URL: <https://kipt.sumdu.edu.ua/uk/studentam/sotsialno-psykholohichna-sluzhb/a/item/2478-tsinnisni-orientatsii-m-rokych>.
9. Мотрук Р.В. Етнокультурні чинники професійного самовизначення особистості: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. психол. наук 19.00.07. Івано-Франківськ., 2013. 232 с.
10. Пасічник І.Д. Психологія поетапного формування операційних структур систематизації. Острог, 2004. 241 с.
11. Романюк Л.В. Розвиток ціннісних орієнтацій студентів у навчальному процесі. Дидактика професійної школи. Хмельницький: ХНУ, 2005. С. 48-52.
12. Schwartz, S., & Bilsky, W. (1990). Toward a theory of the universal content and structure of values: extensions and crosscultural replications. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1990, P. 878-891.

VALUE-ORIENTED DETERMINATION OF PROFESSIONAL SELF-DETERMINATION OF STUDENTS

Liudmyla Shuliaka-Vladyka

*The National University of Ostroh Academy,
Seminarska str., 2, Ostroh, Ukraine, 35800
e-mail: liudmyla.shuliaka@oa.edu.ua*

The article examines the peculiarities of value orientation determination of students' professional self-determination. The results of an empirical study of the nature of value-oriented determination of professional self-determination on a sample of students are presented. The research is aimed at analyzing the theoretical understanding of the concept of professional self-determination and value orientation determination of this process.

As a result of the theoretical analysis of scientific psychological literature, it was established that professional self-determination is manifested in the awareness, understanding, agreement and integration of the values of professional activity, professional community and personal values of the subject. Among a number of internal determinants of professional self-determination, which reflect the subjective conditions of choosing a profession, many authors single out certain value orientations.

The development of the personal meaning of professional activity is important for successful professional development. In this context, the study of value orientation attitudes of students can reveal key aspects that determine their professional choices and directions of development.

In the modern educational environment, the values of students become a significant element, influencing their attitude to learning, the choice of profession and the general development of the personality. Understanding the peculiarities of students' value orientations contributes to their support in professional self-determination and the creation of a favorable environment for their personal growth.

The results of an empirical study are presented with the aim of elucidating individual criteria of influence on the process of choosing a profession by students, as well as the system of their value orientations according to the method of M. Rokych.

It was concluded that students are not only focused on achieving success in their chosen profession, but also highly value aspects of personal development, social relations, creativity and health, taking into account both terminal and instrumental values.

Key words: values, value orientations, value orientation determination, professional self-determination.